

Universiteit Utrecht

Het Ondersteunen en Activeren van Participatie bij Laagopgeleide Jongeren en
Jongeren uit Achterstandssituaties

Een vergelijkend onderzoek naar principes uit drie jongerenparticipatie interventies

Chelsea Aufderheijde

Masterthesis Youth, Education and Society

Universiteit Utrecht

Studentnummer: 5910412

Eerste begeleider: Dr. P. L. Slot

Tweede beoordelaar: Dr. E. van de Weijer-Bergsma

Datum: 23 juni 2017

Samenvatting

Laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties worden te weinig actief betrokken in lokale besluitvorming die hen aangaat. Beleidsmakers willen deze jongeren actief laten participeren, maar zijn opzoek naar de juiste inhoudelijke handvatten hiervoor. Door middel van een documentanalyse en interviews met drie projectuitvoerders zijn de principes van de interventies *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why* onderzocht. Deze interventies stellen laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties in staat om actief te participeren. Daarnaast is aan de hand van elf interviews en twee focusgroepen gekeken naar welke principes uit de interventies volgens deelnemende jongeren ($n=18$) bijdragen aan de ontwikkeling van hun persoonlijke capaciteiten om te kunnen participeren. Resultaten lieten zien dat de drie interventies principes bevatten die deelnemers in staat stellen om te participeren. Daarnaast beschikken de interventies over ondersteunende principes, die deelnemers voorbereiden om actief te kunnen participeren. Een gestructureerde interventie die is uitgevoerd in groepsverband en een jonge projectuitvoerder met een groot inlevingsvermogen en een niet-veroordelende houding zijn vooraanstaande ondersteunende principes. Deelnemers geven aan dat zowel ondersteunende principes als participatie mogelijkheden bijdragen aan de ontwikkeling van hun persoonlijke capaciteiten. Dit onderzoek toont aan dat laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties actiever gaan participeren als er aandacht wordt besteed aan de ondersteuning van hun persoonlijke capaciteiten, dan wanneer slechts participatie activiteiten worden aangeboden aan de doelgroep. Het is daarom van belang om passende ondersteuning te bieden aan laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties om actieve participatie succesvol te laten verlopen.

Trefwoorden: jongerenparticipatie, besluitvorming, laagopgeleide jongeren, jongeren uit achterstandssituaties, interventies, principes

Abstract

Low-educated youth and disadvantaged youth are not enough involved in local decision-making processes that concern them. Policy makers want to actively engage these young people, but they are searching for substantive tools to do so. Through a document analysis and interviews with three project executives, the principles in the interventions *Young Leaders*, *Speaking Minds* and *Generation Why* are researched. These interventions enable low-educated youth and disadvantaged youth to participate actively. In addition, through eleven interviews and two focus groups, it is examined which principles in the interventions contribute to the development of personal capacities to participate, according to the youth that took part in the interventions ($n=18$). Results show that the three interventions contain principles that allow participants to actively participate. Furthermore, the interventions consist of supportive principles, which prepare participants to participate actively. A structured intervention that is conducted in a group as well as a young project executive with a high level of empathy and a non-condemning attitude are leading supporting principles. Participants indicate that both supporting principles and participation opportunities contribute to the development of their personal capacities. This study shows that when attention is paid to the support of their personal capacities, low-educated youth and disadvantaged youth take a more active role, than when only participation activities are offered to the target group. It is therefore important to provide conforming support to disadvantaged young people and young people from disadvantaged situations to make active participation successful for them.

Keywords: youth participation, decision-making processes, low-educated youth, disadvantaged youth, interventions, principles

Het Ondersteunen en Activeren van Participatie bij Laagopgeleide Jongeren en Jongeren uit Achterstandssituaties

Alle jongeren hebben het recht om te participeren. Dit is in artikel 12 van het Internationale Verdrag van de Rechten van het Kind verankerd, waarin staat dat alle jongeren recht hebben op inspraak aangaande zijn of haar leefomgeving (UNICEF, 2009). De inzichten en meningen van jongeren behoren gehoord te worden en waar mogelijk meegenomen te worden in besluitvorming die hen aangaat (Checkoway, 2011). Er wordt tevens steeds vaker verwacht dat jongeren actief participeren in de maatschappij (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2012). Participeren gaat om meer dan vrijblijvend deelnemen aan activiteiten. De kern van jongerenparticipatie is hier activering, waarbij jongeren actief bezig zijn met het verbeteren van hun eigen leefsituatie en woonomgeving (Steketee, Mak, Van der Graaf & Huygen, 2005). In 2015 heeft de Nederlandse overheid haar regie om invulling te geven aan jongerenparticipatie grotendeels verlegd naar lokale gemeenten met het gedachtegoed dat jongeren makkelijker bereikt kunnen worden (De Gier, 2007; Mak, Gilsing & Wróblewska, 2016). Door de juiste ondersteuning en activering vanuit de gemeente, kunnen jongeren als volwaardige individuen actief deel uitmaken van de samenleving (Steketee et al., 2005).

Ondanks de taak van gemeenten om invulling te geven aan jongerenparticipatie, benadrukt de Kinderombudsman (2015) dat jongeren op lokaal niveau nog te weinig worden betrokken in besluitvorming die hen aangaat. Uit eerder onderzoek blijkt dat gemeenten jongeren willen laten participeren, maar dat zij moeite hebben om jongerenparticipatie vorm te geven in de praktijk. Zij geven aan zoekende te zijn naar de juiste inhoudelijke handvatten (Mak et al., 2016; Mak, Steketee, Rutjes & Bauer, 2010), vooral als het gaat om het bereiken van een brede heterogene groep (Mak et al., 2016; Vandenbroucke et al., 2010; Van der Gaag, Gilsing & Mak, 2013). Het blijkt in het bijzonder een uitdaging om laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties op een juiste manier te activeren (De Winter, 2007; Kâhya & Sheikhi, 2009; Van Engelen, 2016).

Engbersen en Rensen (2011) en De Winter (2007) benadrukken dat beleidsmakers moeite hebben om actieve participatie bij deze doelgroep te realiseren, omdat jongerenparticipatie vanuit een verkeerd uitgangspunt op hun beleidsagenda staat. Beleidsmakers zetten jongerenparticipatie in vele gevallen in voor het afstemmen van jeugdbeleid op de wensen en behoeften van jongeren (Gilsing, 2005; Vandenbroucke et al., 2010). Jongeren kunnen slechts hun mening geven, zonder dat zij serieus zijn voorbereid betreft hun kennis en kunnen. Beleidsmakers houden weinig rekening met de kennis en

vaardigheden die nodig zijn voor jongeren om te kunnen participeren (De Winter, 2007). Op deze manier krijgen vooral jongeren die uit zichzelf of door een bepaalde leefomgeving over de benodigde capaciteiten beschikken de kans om actief te participeren (Vandenbroucke et al., 2010; Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013; Walker, 2002). Het gevolg hiervan is dat in vele gevallen slechts een kleine, homogene, groep actief participeert in projecten geïnitieerd door gemeenten (Cornelissen, 2000; De Winter, 2007; Engbersen & Rensen, 2011).

Om toch alle jongeren op een structurele wijze te betrekken in de maatschappij en in besluitvorming, keert de overheid steeds vaker subsidies uit voor interventies die jongeren ondersteunen en in staat stellen om te participeren (Bouwsma & Schrijver, 2014). Deze interventies richten zich voornamelijk op jongeren die minder snel uit zichzelf participeren en die gemeenten moeilijk kunnen bereiken, namelijk laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties (Noorda & Van Dijk, 2015; Steketee et al., 2005; Vermeulen & Teller, 2010). De manier waarop dit soort interventies te werk gaan, is nog weinig onderzocht. Er is behoefte aan meer kennis over de manieren waarop juist deze jongeren leren participeren, zodat inzichtelijk wordt hoe zij in de toekomst eenvoudiger betrokken kunnen worden bij besluitvorming die hen aangaat (Bouwsma & Schrijver, 2014).

Het huidige onderzoek richt zich daarom op de werkende principes van drie interventies die laagopgeleide en jongeren uit achterstandssituaties ondersteunen en activeren om te participeren. Verder is bestudeerd welke principes volgens deelnemers van de interventies bijdragen aan het realiseren van actieve participatie in relatie tot hun persoonlijke ontwikkeling. Om tot deze inzichten te komen is het belangrijk om eerst in kaart te brengen wat er in het huidige onderzoek onder jongerenparticipatie wordt verstaan; wat volgens eerder onderzoek de meerwaarde van actieve participatie voor jongeren zelf is; en wat redenen zijn dat laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties weinig actief participeren.

Een Gemengde Vorm van Actieve Jongerenparticipatie

Een onderscheid kan worden gemaakt tussen twee verschillende vormen van participatie: maatschappelijke participatie en politieke participatie (Vandenbroucke et al., 2010). Maatschappelijke participatie is gericht op het betrekken van jeugd bij voorzieningen in haar directe leefomgeving. Een voorbeeld hiervan is de actieve betrokkenheid van jongeren bij de planning en uitvoering van jeugdvoorzieningen in hun directe leefomgeving. Met politieke participatie wordt de betrokkenheid van jongeren bij het ontwikkelen van lokaal en nationaal jeugdbeleid bedoeld. Hierbij kan gedacht worden aan deelname aan

projecten gericht op het beïnvloeden van overheidsbeleid (Steketee et al., 2005).

Van de Wijdeven et al. (2013) geven aan dat maatschappelijke en politieke participatie regelmatig vermengen. In deze gemengde vorm is het lastig aan te geven waar en wanneer maatschappelijke participatie eindigt en politieke participatie begint. Een jongere kan bijvoorbeeld meedoen met een buurtproject, waarna een presentatie volgt aan gemeentelijke ambtenaren over de uitkomsten van het project. Deze uitkomsten kunnen jeugdbeleid beïnvloeden. In dit voorbeeld is er sprake van *blended social action* (Van de Wijdeven et al., 2013; Walker, 2002). Voor het huidige onderzoek zijn soortgelijke *blended social action* interventies onderzocht.

Binnen deze gemengde vorm van participatie zijn verschillende gradaties te onderscheiden, oplopend van de minst actieve tot de meest actieve vorm (Van der Gaag et al., 2013). Een model dat deze gradaties inzichtelijk maakt is het medezeggenschapsmodel van De Winter, Koppers en Baltum (2003). In dit model zijn vier gradaties van actieve participatie te onderscheiden. De eerste gradatie betreft de mate van toegang tot inhoudelijke en kwalitatieve informatie waar jongeren over beschikken om te kunnen participeren. De tweede gradatie gaat over de mate en vorm van communicatie tijdens de interventie, die van invloed kan zijn op het gevoel van medezeggenschap van jongeren. De derde gradatie betreft de mate van inspraak die jongeren daadwerkelijk krijgen als zij participeren, zoals de verschillende onderwerpen waarover jongeren mogen meepraten. Een vraag die gesteld kan worden bij deze gradatie is of jongeren slechts hun mening mogen geven, of dat zij de kans krijgen om mee te beslissen over onderwerpen die hen aangaan. De laatste gradatie gaat over de mate van verantwoordelijkheid die jongeren krijgen om activiteiten uit te voeren en in hoeverre zij daarbij serieus worden genomen. De vraag is of jongeren het gevoel hebben dat zij voldoende ondersteuning krijgen bij het geven van actieve inbreng, en of zij het gevoel hebben dat hun inbreng welkom is (De Winter et al., 2003). Het huidige onderzoek maakt gebruik van deze vier gradaties om het gevoel van medezeggenschap te onderzoeken bij jongeren die hebben deelgenomen aan de onderzochte *blended social action* interventies.

Funcies van Actieve Jongerenparticipatie

In *blended social action* interventies kent jongerenparticipatie twee verschillende functies: De instrumentele functie en de ontwikkelingsfunctie (Gilsing, 2005; Vandenbroucke et al., 2010). Jongerenparticipatie wordt in deze twee functies gezien als een middel, waarmee jongeren leren om in hun eigen leefomgeving actief zeggenschap te krijgen over zaken die hen aangaan. Het woord *leren* impliceert hier dat actieve jongerenparticipatie, net als in het onderwijs, om een planmatig en goed begeleid proces moet gaan. Onderzoek toont

aan dat jongerenparticipatie in beide functies een bijdrage levert op het individuele niveau van jongeren (Engbersen & Rensen, 2011; Gilsing, 2005).

Jongerenparticipatie heeft een instrumentele functie wanneer zij wordt ingezet om inzicht te bieden in de problemen, wensen en behoeften van een bepaalde doelgroep. Door jongeren inspraak, invloed en de mogelijkheid tot het bedenken en uitvoeren van eigen initiatieven te geven, kan beleid beter aansluiten bij de behoeften van de jeugd (Vandenbroucke et al., 2010). Op individueel niveau zorgt jongerenparticipatie er in de instrumentele functie voor dat jongeren zich bewust worden van de relevantie van hun inspraak. Uit de literatuur komt naar voren dat het belangrijk is dat de doelen van participatie initiatieven duidelijk met jongeren gecommuniceerd worden. Hierdoor komen zij erachter waarom het belangrijk is om ergens hun schouders onder te zetten (Gilsing, 2005; Vermeulen & Teller, 2010).

Waar de instrumentele functie van jongerenparticipatie enkel bijdraagt aan de bewustwording van medezeggenschap voor jongeren op individueel niveau, heeft jongerenparticipatie in haar ontwikkelingsfunctie een grotere invloed op het individuele niveau van jongeren. In de ontwikkelingsfunctie draagt jongerenparticipatie namelijk bij aan de ontwikkeling en versterking van persoonlijke interesses en competenties van jongeren (Gilsing, 2005; Vandenbroucke et al., 2010). De interesse van jongeren voor maatschappelijke kwesties zoals discriminatie, armoede en racisme kan toenemen door te participeren. Ook kan de politieke interesse van jongeren toenemen, zoals hun interesse in politieke processen en in politieke standpunten (Steketee et al., 2005). Het interesseren in bepaalde onderwerpen hangt samen met de kennis van jongeren op dit gebied (Herbots & Elchardus, 2010). Aangaande competenties kan jongerenparticipatie bijdragen aan de ontwikkeling of versterking van persoonlijke competenties (Steketee et al., 2005; Ten Dam & Volman, 1999; Vandenbroucke et al., 2010; Van Oenen, 2001). Competentie is een meerdimensionaal begrip, waarbij in dit onderzoek onderscheid is gemaakt in communicatieve, emotionele en sociale vaardigheden.

Ten eerste kunnen communicatieve vaardigheden ontwikkeld en/of versterkt worden door participatie; zoals luisteren, het overbrengen van je mening en het aangaan van een dialoog (Steketee et al., 2005). Ten tweede kan participatie bijdragen aan meer zelfvertrouwen, zelfrespect en een sterker zelfbeeld van jongeren. Ook vallen weerbaarheid, keuzes maken, zelfstandigheid en het hebben van inzicht onder emotionele vaardigheden die jongerenparticipatie kan versterken (McKnight & Kretzmann, 2008). Tot slot zijn plannen, organiseren en de werkzaamheden in je eigen rol bepalen voorbeelden van sociale

vaardigheden die bij jongeren versterkt kunnen worden door te participeren (Steketee et al., 2005).

Bij zowel de instrumentele en ontwikkelingsfunctie van jongerenparticipatie is er sprake van een wederkerig proces. Dit houdt in dat participatie kan bijdragen aan de ontwikkeling en versterking van interesses en competenties van jongeren, waarna deze capaciteiten weer kunnen leiden tot nieuwe vormen van participatie. Sommige jongeren beginnen enkel met consumptieve participatie, ook wel het louter meedoen in de maatschappij genoemd. Hierdoor kunnen persoonlijke competenties groeien, die hen in staat stelt om actiever te participeren: participatie kan leiden tot nieuwe vormen van actievere participatie (Vandenbroucke et al., 2010). Hieruit blijkt eveneens dat jongeren voor actieve participatievormen al bepaalde capaciteiten nodig hebben om te kunnen participeren (Steketee et al., 2005). De Winter (2007) benadrukt dat niet alle jongeren in Nederland over dezelfde kansen beschikken om de capaciteiten eigen te kunnen maken die als opstap gelden om actief te kunnen participeren.

Jongeren met een Verlaagde Kans op Participatie

Uit eerder onderzoek komt naar voren dat vooral laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandswijken over onvoldoende capaciteiten beschikken om actief te kunnen participeren (De Winter, 2007; Kâhya & Sheikhi, 2009; Noorda & Van Dijk, 2015). Ten eerste blijkt dat het onderwijsniveau van jongeren een voorspeller is voor de mate van actieve participatie bij jongeren. Hoe hoger het onderwijsniveau, hoe actiever jongeren participeren (Bol, 2015; Kâhya & Sheikhi, 2009). Een verklaring voor dit verband is volgens De Winter (2007) het verschil in democratisch onderwijsaanbod per schooltype. In Nederland leren leerlingen van lagere schooltypen om zich aan te passen en te gehoorzamen om zich in de maatschappij staande te houden, terwijl leerlingen van hogere schooltypen worden onderwezen in medezeggenschap en kritisch burgerschap. Oftewel, het schooltype heeft invloed op welke capaciteiten leerlingen zich eigen kunnen maken om actief te kunnen participeren. Het gevolg hiervan is dat laagopgeleide jongeren minder vaak participeren dan hoogopgeleide jongeren (De Winter, 2007; Herbots & Elchardus, 2010). Ten tweede komt uit de literatuur naar voren dat jongeren uit achterstandssituaties minder kans hebben om actief te participeren. Karakteristiek voor deze jongeren is hun afkomst uit een laaggeschoold thuismilieu en hun sociaaleconomisch kwetsbare woon- en leefomgeving, met doorgaans weinig ondersteuning en stimulans vanuit huis (Noorda & Van Dijk, 2015). Bovendien zijn er in de afgelopen jaren veel waardevolle hulpmiddelen voor de emancipatie van jongeren uit achterstandssituaties afgeschaft, zoals voldoende financiering voor

individuele ondersteuning in pedagogische voorzieningen en buurthuizen. De externe stimulans om hen vooralsnog tot actie aan te zetten is hiermee verminderd (Noorda & Van Dijk, 2015).

Actieve participatie vergt dus bepaalde capaciteiten, zoals het kunnen vormen en uiten van een mening, het hebben van bepaalde interesses en een sterk zelfbeeld. Laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties hebben door hun omstandigheden een kleinere kans om deze capaciteiten eigen te maken en dus ook een kleinere kans om actief te gaan participeren (De Winter; 2007; Noorda & Van Dijk, 2015). Daarnaast kan participatie bijdragen aan het vergroten van persoonlijke capaciteiten, waaruit blijkt dat deelname van laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties aan een interventie als opstap kan gelden om actiever te gaan participeren.

Huidig Onderzoek

In dit onderzoek worden de interventies *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why* onderzocht, die zich alle drie richten op de bevordering van actieve participatie bij laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties in de maatschappij en in lokale besluitvorming. Alle drie de interventies besteden eveneens aandacht aan het vergroten van persoonlijke capaciteiten van deelnemende jongeren.

De eerste interventie *Young Leaders* is ontwikkeld door de Nationale Jeugdraad, waarin buurtjongeren in kwetsbare wijken worden ondersteund om zich te ontwikkelen tot jonge leiders in de buurt. Tijdens verschillende bijeenkomsten worden jongeren ondersteund om een concreet buurtproject te ontwerpen. Uiteindelijk pitchen zij hun project aan de wethouder. Na de pitch is het aan de jongere en betrokken jongerenwerkers of zij het project gaan uitvoeren. Het doel van *Young Leaders* is om de maatschappelijke en persoonlijke ontwikkeling van de deelnemende jongeren en hun jonge buurtgenoten te stimuleren.

De tweede interventie *Speaking Minds* is ontwikkeld door Save the Children Nederland. In deze interventie worden laagopgeleide jongeren ondersteund om als groep onderzoek te doen in hun omgeving naar een vraagstuk vanuit de gemeente dat henzelf en leeftijdsgenoten aangaat. Naar aanleiding van hun onderzoek vormen deelnemende jongeren een advies dat zij uiteindelijk presenteren aan de wethouder. Na enige tijd volgt een terugkoppeling vanuit de gemeente aan de jongeren over wat er daadwerkelijk met hun advies is gedaan.

De derde interventie is *Generation Why*. Deze interventie vormt op verschillende manieren de brug tussen de gemeente Haarlem en moeilijk bereikbare jongeren. Onder de doelgroep vallen ook laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties.

Generation Why brengt deze jongeren en beleidsmakers uit Haarlem met elkaar in gesprek op debatavonden en bij tafelgesprekken. Verder brengt *Generation Why* beide partijen in contact tijdens kortdurende projecten omtrent preventie en vroegsignalering. Ook leidt *Generation Why* gemotiveerde jongeren op tot peercoach, waarbij zij worden klaargestoomd om leeftijdsgenoten in hun omgeving te coachen.

De interventies bevatten alle drie verschillende principes die laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties in staat stellen om actief te participeren. Principes zijn middelen om de onderliggende doelen van een interventie te realiseren (Wartna, Vaandrager, Wagemakers & Koelen, 2012). In dit onderzoek zijn allereerst de principes die centraal staan in *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why* onderzocht. Verder is onderzocht welke principes volgens deelnemende jongeren van de interventies bijdragen aan de ontwikkeling van hun persoonlijke capaciteiten. Door het perspectief van deelnemende jongeren te onderzoeken, kan een realistisch beeld ontstaan over welke principes hun persoonlijke capaciteiten versterken. Dit draagt bij aan inzichten over manieren die laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties als waardevol ervaren om succesvol te *leren* participeren. Het doel van dit onderzoek is om aanbevelingen te doen over manieren waarop beleidsmakers, professionals en andere geïnteresseerden laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties in de toekomst actief kunnen betrekken in de maatschappij en in lokale besluitvorming. De vraag die centraal staat in het huidige onderzoek luidt: *Welke principes in de interventies Young Leaders, Speaking Minds en Generation Why dragen volgens de deelnemende jongeren bij aan de ontwikkeling van hun persoonlijke capaciteiten om te kunnen participeren?*

Deze vraag wordt geoperationaliseerd in vier deelvragen:

- Welke principes staan centraal in de interventies *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why*?
- Welke principes in de interventies dragen bij aan het vergroten van persoonlijke competenties volgens de deelnemende jongeren?
- Welke principes in de interventies dragen bij aan het vergroten van politieke en maatschappelijke interesse volgens de deelnemende jongeren?
- Welke principes in de interventies dragen bij aan het vergroten van het gevoel van medezeggenschap volgens de deelnemende jongeren?

Methodie

Type Onderzoek

Gezien het explorerende karakter van dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode. Methodische triangulatie heeft bijgedragen aan het vergroten van de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). Tijdens het gehele onderzoek stond zorgvuldigheid en vertrouwelijkheid voorop, gezien er gebruik is gemaakt van persoonlijke informatie (Bazeley, 2013). De anonimiteit van de deelnemers van dit onderzoek is dan ook gewaarborgd.

Werving Interventies

De contactpersonen van vijf jongerenparticipatie interventies voor laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties zijn per e-mail benaderd. Het doel, de inhoud en de procedure van het onderzoek zijn kort uitgelegd. De interventies *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why* bleken na enige correspondentie het beste te voldoen aan de vooraf opgestelde criteria. Alle drie de interventies waren bereid om mee te werken aan dit onderzoek.

Participanten

Jongeren. Van de drie interventies zijn jongeren benaderd die tot maximaal één jaar geleden hebben deelgenomen aan de interventie ($n=36$). De inclusiecriteria voor deelname aan het onderzoek waren dat de jongere (1) de interventie heeft afgerond en (2) laagopgeleid is en/of uit een achterstandssituatie komt. De totale steekproef bestond uit zeven deelnemers van *Young Leaders*, zes deelnemers van *Speaking Minds* en vijf deelnemers van *Generation Why* in de leeftijdscategorie van veertien tot en met eenendertig jaar ($n=18$). Eén deelnemer van eenendertig jaar is meegenomen in het onderzoek voor het lange termijnperspectief, omdat de deelnemer inmiddels acht jaar betrokken is bij de interventie *Generation Why*. De andere deelnemers vielen in de leeftijdscategorie van veertien tot en met drieëntwintig. Twee derde van de deelnemers waren jongens en een derde meisjes. De helft van de jongeren had een Nederlandse afkomst. De andere helft van de jongeren had een niet-Nederlandse afkomst. Zelf of één of beide ouders zijn in het buitenland geboren. Bijna alle jongeren volgen momenteel een VMBO of MBO opleiding. Verder heeft één deelnemer zijn VMBO opleiding reeds afgerond en is op zoek naar werk. Twee deelnemers hebben hun middelbare school niet afgerond. Eén van hen zat op het VMBO. De ander zat op het VWO, maar heeft door moeilijke thuisomstandigheden zijn opleiding niet kunnen afronden. Om deze reden is deze deelnemer wel meegenomen in de analyse. Eén deelnemer voldeed niet aan de vooraf opgestelde criteria van de doelgroep. Deze jongere is niet meegenomen in de analyse. Tot slot

gaven vijf jongeren uit zichzelf aan dat zij uit een moeilijke thuissituatie komen. Redenen die zij hiervoor gaven, varieerden van een ouder die in de gevangenis zat, het vroeg overlijden van een ouder tot het doorbrengen van de jeugd op straat door problemen thuis.

Projectuitvoerders. Drie projectuitvoerders tussen de zevenentwintig en vierendertig jaar van Nederlandse afkomst hebben deelgenomen aan dit onderzoek. De projectuitvoerder van *Speaking Minds* was een vrouw. De andere twee projectuitvoerders waren mannen. De projectuitvoerders van *Young Leaders* en *Speaking Minds* zijn sinds een jaar betrokken bij de uitvoering van de interventie. Beide projectuitvoerders hadden meer dan twee jaar ervaring met jongerenwerk. De projectuitvoerder van *Generation Why* is al tien jaar betrokken bij deze interventie en heeft inmiddels veel ervaring opgedaan met jongerenwerk.

Procedure

Documentanalyse. Om na te gaan welke principes centraal staan in *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why*, zijn van elke interventie verschillende documenten geanalyseerd. Via deze methode kan op een eenvoudige wijze diepgaande en gedetailleerde informatie verkregen worden (Bazeley, 2013). Beschikbare data over de principes uit de interventies is bij elkaar gezet in Word.

Interviews projectmedewerkers. Om aanvullende informatie op de documentanalyse te verzamelen is per interventie één projectuitvoerder geïnterviewd. Elk interview duurde gemiddeld een half uur en is gehouden op een handige locatie voor de projectuitvoerder, namelijk op kantoor of in een café. Na toestemming van de projectuitvoerders zijn de interviews opgenomen en getranscribeerd in Word.

Interviews jongeren. Er zijn bij drie jongeren van *Young Leaders* en drie jongeren van *Speaking Minds* semigestructureerde interviews afgenomen. Bij *Generation Why* zijn in totaal vijf jongeren geïnterviewd. Via de projectuitvoerders van de interventies is contact gelegd met de jongeren die hebben deelgenomen aan de interventies. De projectuitvoerders hebben de jongeren via een persoonlijk chatbericht of via een bericht in een groepschat op WhatsApp gevraagd of er contact met hen kon worden opgenomen om deel te nemen aan het onderzoek. De jongeren die hiermee akkoord gingen, zijn middels een persoonlijk bericht benaderd via WhatsApp. Het persoonlijke contact is gelegd via dit sociale mediakanaal, omdat uit onderzoek blijkt dat jongeren hun sociale media vaak bekijken en zij een persoonlijke benadering als prettig ervaren. Ook geven jongeren aan dat zij een persoonlijke benadering als prettig ervaren (Bosma, 2012). Met de jongeren is een individuele afspraak gemaakt op een tijd en locatie die voor hun handig uitkwam, namelijk op school, in hun jongeren centrum of in een café bij hun in de buurt. Om de respons hoog te houden is de

jongere één dag voor de afspraak opnieuw bericht via WhatsApp ter herinnering aan het interview. Tijdens het interview is gebruik gemaakt van *tailoring*. Dit houdt in dat de onderzoeker het taalgebruik heeft aangepast om op een gelijk niveau te communiceren met de jongeren. Moeilijke begrippen werden uitgelegd aan de hand van voorbeelden uit de leefwereld van de jongeren (Groves & Couper, 1998). De interviews duurden gemiddeld veertig minuten en zijn na toestemming van de jongeren opgenomen. Achteraf zijn de interviews getranscribeerd in Word.

Focusgroepen. Bij *Young Leaders* en *Speaking Minds* is een focusgroep gehouden. Bij *Generation Why* is geen focusgroep gehouden, omdat de beschikbare deelnemers in het korte tijdsbestek van dit onderzoek niet op één moment bij elkaar konden komen. Om eveneens tot saturatie te kunnen komen, zijn bij deze interventie vijf in plaats van drie interviews gehouden. Bij de focusgroep van *Young Leaders* zijn zeven beschikbare deelnemers benaderd, waarvan vier konden deelnemen aan de focusgroep. De focusgroep bij *Young Leaders* is gehouden in het jongerencentrum waar de trainingen van *Young Leaders* plaats hebben gevonden. Bij de focusgroep van *Speaking Minds* deden in totaal vijf jongeren mee, waarvan drie jongeren eveneens zijn geïnterviewd. De focusgroep werd gehouden op het ROC Midden Nederland in Utrecht als een onderdeel van de evaluatiebijeenkomst van het *Speaking Minds* traject, waardoor willekeurige plaatsing niet mogelijk was. Voor de uitvoering van de focusgroep is gekozen voor een actieve werkvorm. De kern van de focusgroep bestond uit stellingen, waarvoor A4tjes met de nummers één tot en met tien in een cirkel in de ruimte waren neergelegd. Bij nummer één paste de stelling helemaal niet bij de jongere, oplopend naar nummer tien waarbij de stelling helemaal wel bij de jongere paste. De stelling werd opgelezen en de jongere ging bij het A4tje staan met het nummer dat het beste bij hem of haar paste. Naar aanleiding van de posities van de jongeren vond het groeps gesprek plaats en werd direct duidelijk wat de verschillen en overeenkomsten tussen de jongeren waren betreft een stelling. Beide focusgroepen duurden één uur.

Instrumenten

Documentanalyse. Van alle drie de interventies zijn de websiteteksten geanalyseerd. Van *Young Leaders* is tevens het boek 'Young Leaders. Positieve Rolmodellen in Kwetsbare Wijken' (Noorda & Van Dijk, 2015) geanalyseerd. Van *Speaking Minds* is als aanvulling op de websitetekst de handleiding van het project geanalyseerd. Van *Generation Why* is naast de websitetekst het boek 'Skillz' (Kramer, 2016) geanalyseerd. Dit boek is geschreven door Aik Kramer; initiatiefnemer van *Generation Why* en werkzaam als jongerencoach bij *Generation Why*.

Interviews projectmedewerkers. Voor de interviews met de projectmedewerkers is een topiclijst gemaakt (zie Bijlage 1). Naast de kennismaking en uitleg over het onderzoek bestond de topiclijst uit de volgende onderwerpen: (a) opbouw trainingsprogramma van de interventie, (b) rol van participatie in de interventie, (c) principes in de interventie met betrekking tot jongerenparticipatie, (d) principes in de interventie ter bevordering van de ontwikkeling van persoonlijke capaciteiten van deelnemende jongeren en (e) onderliggende theorieën van de principes.

Interviews jongeren. De topiclijst voor de interviews met de jongeren is samengesteld vanuit de uitgebreide literatuurstudie van Steketee et al. (2005) en het medezeggenschapsmodel van De Winter et al. (2003) (zie Bijlage 2). De topiclijst bestond naast de introductie uit drie kernonderdelen. Het eerste onderdeel betrof onderwerpen over de algemene ervaringen van de jongeren met de interventie. Dit onderdeel gaf inzicht in welke principes zonder directe bevraging worden benoemd in relatie tot het vergroten van hun persoonlijke capaciteiten. Het tweede onderdeel ging dieper in op de bijdrage van de interventie aan het versterken van de persoonlijke capaciteiten van de jongeren. Dit onderdeel bevatte drie onderdelen: (1) persoonlijke competenties, (2) politieke en maatschappelijke interesse en (3) gevoel voor medezeggenschap. Persoonlijke competenties werden opgedeeld in: communicatieve vaardigheden, emotionele vaardigheden en sociale vaardigheden (Steketee et al., 2005). Gevoel voor medezeggenschap werd onderverdeeld in (1) informatie, (2) communicatie, (3) eigen inbreng en (4) participatiemogelijkheden (De Winter et al., 2003). Bij alle drie de onderdelen werd nagegaan of deze versterkt zijn door de interventie. Wanneer bleek dat een onderdeel was versterkt door de interventie, werd er nagegaan welke principes hier volgens de jongeren aan hebben bijgedragen. In het laatste onderdeel van het interview is nagegaan voor welke leeftijdsgenoten de interventie volgens de jongeren bedoeld was en waarom ze andere jongeren zouden aanraden om deel te nemen aan de betreffende interventie.

Focusgroepen. De topiclijst voor de focusgroep is ontworpen middels de 'Handleiding Focusgroepen' van het kwaliteitsinstituut voor de gezondheidszorg CBO (2004). Naar aanleiding van deze handleiding zijn vier kerndoelen van de focusgroep opgesteld (zie Bijlage 3). De topiclijst bestond ten eerste uit een openingsronde waarin jongeren zichzelf voorstelden en hun algemene ervaring met de interventie deelden. Vervolgens werden zeven stellingen met de jongeren besproken middels een actieve werkvorm, eveneens gebaseerd op de literatuurstudie van Steketee et al. (2005) en op het medezeggenschapsmodel van De Winter et al. (2003). Een voorbeeld van een stelling is:

‘Door mee te doen aan [naam interventie] ontwikkel je een interesse voor de maatschappij en politiek’. Daarna werden een aantal vragen gesteld waarin de jongeren kort terugkeken op hun ervaring met de interventie en werden de jongeren geprikkeld om na te denken over de doelgroep van de interventie.

Data-analyse

De data die is voortgekomen uit de documentanalyse en uit de interviews met de projectuitvoerders is samengevoegd in Word. De totale tekst is vervolgens per interventie apart geanalyseerd in Word, waarin de principes zijn gecodeerd (Wartna et al., 2012). Vervolgens is geanalyseerd welke principes overeenkwamen of verschilden tussen de interventies.

De uitgewerkte interviews met de jongeren in combinatie met de uitwerkingen van de twee focusgroepen zijn per interventie handmatig geanalyseerd op papier aan de hand van een codeerschema (zie Bijlage 4). Eerst is per interventie geanalyseerd of en zo ja welke principes volgens de jongeren hebben bijgedragen aan het vergroten van hun persoonlijke capaciteiten. Vervolgens is nagegaan welke principes de overhand hadden in de interventies die hieraan bijdroegen.

Resultaten

Principes in *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why*

Alle drie de interventies bevatten principes die met elkaar overeenkomen en principes die het programma van de interventie karakteriseren. Wat betreft de werving worden jongeren bij *Young Leaders* en *Generation Why* aan de hand van selectiecriteria uitgekozen om deel te nemen aan de interventie. Bij *Young Leaders* worden laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties die uit zichzelf al inzet tonen in hun omgeving persoonlijk benaderd via jongerenwerkers. Om peercoach te worden bij *Generation Why* worden communicatief vaardige jongeren die al actief zijn bij *Generation Why* eveneens persoonlijk benaderd. Deelnemers van *Speaking Minds* worden niet persoonlijk benaderd, maar nemen deel aan de interventie als stage of in projectvorm als onderdeel van hun VMBO of MBO opleiding.

Wanneer de interventies zijn begonnen, hanteren *Young Leaders* en *Speaking Minds* een gestructureerd programma met opeenvolgende bijeenkomsten in een afgebakend tijdsbestek. Deelnemers volgen de interventie als groep en ronden de interventie gezamenlijk af. *Generation Why* heeft daarentegen een ongestructureerde vorm, waarbij deelnemers op willekeurige momenten in het jaar naast hun peercoach traject kunnen meedoen aan

participatie activiteiten, zoals deelnemen aan een gesprek met beleidsmakers. Het peercoach traject op zichzelf omvat enkele bijeenkomsten in groepsvorm. In tegenstelling tot de andere twee interventies ligt de nadruk hierin niet op groepsparticipatie, maar op de individuele deelname van de jongeren.

De achterliggende methode van *Generation Why* ligt in tegenstelling tot de werkvorm wel dichterbij de andere twee interventies. Bij *Young Leaders* en *Generation Why* staat namelijk het participerend leiderschapsmodel centraal. In deze methode gaat het om de integratie van leiden en deelnemen, oftewel *leidend deelnemen* en *deelnemend leiden*. De projectuitvoerder staat als participerende leider tussen de deelnemers en niet erboven. Hierdoor is het mogelijk om waar te nemen wat er bij jongeren speelt, om hen op de juiste momenten te activeren en om het goede voorbeeld te geven. Projectuitvoerders geven aan dat de volgende principes bijdragen om deze methode te realiseren voor jongeren: (1) aansluiten bij hun belevingswereld, (2) het geloven in hun kunnen, (3) goed naar hen luisteren, (4), hen activeren bij het genereren en leren geloven in hun eigen ideeën, (5) hen de vrije hand geven en (6) voldoende gelegenheden creëren om te presenteren. Verder wordt bij *Speaking Minds* en opnieuw bij *Generation Why* participatief jongerenonderzoek (PJO) als methode gebruikt, waarin jongeren een actieve rol innemen als onderzoeker. Jongeren van beide interventies interviewen leeftijdsgenoten en andere relevante participanten om een beleidsvraagstuk van de gemeente te beantwoorden. Bij *Speaking Minds* krijgen jongeren van tevoren onderzoeksvaardigheden en -theorieën aangeleerd. Bij *Generation Why* wordt hier geen aandacht aan besteedt.

Kenmerkend voor de werkwijzen van de drie interventies is dat de jongeren een voorbeeldrol krijgen: Bij *Young Leaders* als een voorbeeld in de groep tijdens oefeningen en bij de uitvoering van hun buurtproject als een voorbeeld in de buurt, bij *Speaking Minds* en *Generation Why* als onderzoeker tijdens interviews met leeftijdsgenoten en bij *Generation Why* ook als peercoach van leeftijdsgenoten. Projectuitvoerders geven aan dat jongeren door deze voorbeeldfunctie voelen dat zij serieus worden genomen. De jonge projectuitvoerders fungeren eveneens als een positief rolmodel waar deelnemende jongeren van kunnen leren. De open en actieve houding van de projectuitvoerder zorgt voor betrokken deelnemers en daardoor voor actieve deelname van jongeren.

Een principe dat actieve deelname tevens stimuleert tijdens de interventies is de zogenoemde *zone van naaste ontwikkeling*. Dit houdt in dat jongeren onder begeleiding van de projectuitvoerder worden gestimuleerd om stappen buiten hun comfortzone te zetten. Deelnemers worden zich bewust van de veilige zone waaruit zij handelen en van de stappen

die zij daarbuiten kunnen zetten om zichzelf uit te dagen om te groeien. De drie interventies passen de *zone van naaste ontwikkeling* op verschillende manieren toe. *Young Leaders* geeft jongeren expliciete uitleg over de *zone van naaste ontwikkeling* in relatie tot de rol van de jongeren in de maatschappij. Daarbij worden praktische voorbeelden gegeven uit het leven van de jongeren. Vervolgens doen de jongeren verschillende opdrachten over hoe ze op anderen overkomen en oefenen ze om zichzelf te presenteren. Deelnemers van *Speaking Minds* krijgen uitleg over het beleidsvraagstuk en beleidsprocessen. Verder doen ze oefeningen ter voorbereiding van hun onderzoek en van hun presentatie aan de wethouder. Hierdoor voeren zij alleen participatie activiteiten uit waar zij voldoende op zijn voorbereid. Bij *Generation Why* worden deelnemers juist uitgedaagd om direct mee te kijken in de praktijk en om stap voor stap zelf uitvoerende taken te verrichten. De individuele benadering zorgt er volgens de projectuitvoerder van *Generation Why* voor dat deelnemers hun grenzen niet overgaan.

Tot slot bevatten alle drie de interventies een kenmerkend principe dat deelnemers verder in staat stelt om actief te participeren. Allereerst betreft dit *de sterke kanten benadering* van *Young Leaders*. De focus tijdens de bijeenkomsten ligt in deze benadering op de sterke kanten en persoonlijke kwaliteiten van de deelnemers als vertrekpunt voor verandering. Via deze benadering wordt er ingespeeld op drie fundamentele behoeften van jongeren aan: (1) ervaren competentie, (2) autonomie, en (3) verbondenheid. Als hieraan is voldaan, komt de motivatie meer uit de deelnemer zelf en is deze van hogere kwaliteit. Het gevolg van deze benadering is dat deelnemers meer zelfvertrouwen, zelfreflectie, en reflectie op anderen krijgen en uiteindelijk als een rolmodel in de maatschappij kunnen functioneren. Bij *Speaking Minds* wordt *de methode van waarderende exploratie* (WE) ingezet om de afstand tussen jongeren en beleidsmakers te verkleinen, met als doel om de participatie van de deelnemers succesvol te laten verlopen. Deze methode neemt de hiërarchische relatie tussen beleidsmakers en jongeren weg, waardoor jongeren zich gehoord voelen. De WE methode wordt toegepast middels dialoogtafels, waar de beleidsmakers en jongeren op een gelijkwaardige manier met elkaar in gesprek gaan. Door de dialoogtafels nemen jongeren actief deel in een gesprek met beleidsmakers. Tenslotte hanteert *Generation Why* de *vier dimensie methode* als basis om peercoach te worden. In deze methode leren deelnemers door middel van technieken, praktische voorbeelden en informatie om negatieve situaties aan de hand van vier dimensies om te buigen naar positieve situaties. De vier dimensies zijn: zien, horen, voelen en zelfpraat. Deelnemers oefenen eerst met deze methode bij zichzelf. Daarna leren ze hoe ze de vier dimensie methode kunnen toepassen bij leeftijdsgenoten. Het idee

achter deze methode is dat deelnemers eerst zelf gecoacht moeten worden, voordat zij als peercoach kunnen optreden.

Samenvattend hanteren *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why* overlappende principes om laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties in staat te stellen om actief te participeren. Daarnaast bevatten de drie interventies principes die hun interventie eigen maakt.

Principes en Competenties van Participerende Jongeren

Communicatieve vaardigheden. Uit de interviews met de deelnemende jongeren van de drie interventies blijkt dat verschillende principes bij bijna alle deelnemers hebben bijgedragen aan het vergroten van hun communicatieve vaardigheden. Zij geven aan dat vooral de vaardigheid om een eigen mening over te brengen is vergroot. Het geven van een presentatie werd door bijna alle deelnemers van de interventies genoemd als een principe dat hieraan heeft bijgedragen. Verder gaven deelnemers van *Young Leaders* en *Speaking Minds* aan dat zij sterker zijn geworden in het overbrengen van hun mening door de presentatie- en communicatietechnieken die zij kregen aangedragen middels theorie, praktische voorbeelden en oefeningen. Het leren geven van positieve feedback werd door deelnemers van *Young Leaders* meerdere keren als voorbeeld hiervoor gegeven: “We moesten ook leren om te reageren. Dus niet met ‘ja, maar’, maar met ‘ja, en’. Dat je er niet tegenin gaat, maar dat je er misschien iets aan kan toevoegen” (Deelnemer *Young Leaders*, 15 jaar). Bij *Speaking Minds* werden associatie- en stellingenspelletjes als voorbeelden gegeven die hebben bijgedragen aan het versterken van het overbrengen van een mening: “Als je op school iets zegt, dan zegt de docent: nee, het is fout. Bij *Speaking Minds* is het van: Ja, dat is goed, maar... Ik werd geholpen een stapje verder te denken bij *Speaking Minds*” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar). Een vrije en actieve lesvorm werd door de jongeren als belangrijk ervaren.

Meer dan de helft van de deelnemers van *Speaking Minds* en *Generation Why* gaven aan dat de mogelijkheid om te participeren in buitenschoolse activiteiten hen heeft ondersteund om hun eigen mening sterker over te kunnen brengen. Bij *Speaking Minds* betrof dit het bezoeken van maatschappelijke instanties en het deelnemen aan gesprekstafels met beleidsmakers. Dit was te zien aan een antwoord als: “Je mening wordt gehoord, dus je gaat ook beter nadenken over jouw mening en hoe je die het beste kan uitleggen” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar). Bij *Generation Why* werden een bezoek aan een debat en het deelnemen aan een tafelgesprek tussen jongeren en beleidsmakers genoemd.

Tenslotte gaven deelnemers van *Young Leaders* en *Speaking Minds* aan dat hun groepsproces heeft bijgedragen aan hun vermogen om hun mening over te kunnen

overbrengen: “Je leert elkaar steeds beter kennen. Toen kon ik ook mijn mening gewoon geven zeg maar. Ik voelde me meer op mijn gemak” (Deelnemer *Young Leaders*, 14 jaar). In beide interventies gaven deelnemers aan dat zij ook sterker zijn geworden in deze vaardigheid door hun mededeelnemers te zien oefenen.

Emotionele vaardigheden. Wat betreft de ontwikkeling van emotionele vaardigheden van deelnemende jongeren, gaf meer dan de helft van de deelnemers van *Young Leaders* en *Generation Why* aan dat hun zelfvertrouwen is vergroot, omdat zij werden uitgekozen om aan de interventie mee te doen: “Ik werd uitgekozen uit weet ik veel hoeveel om mee te doen. Dat liet me wel echt zien van: wow, ik kan wel iets” (Deelnemer *Generation Why*, 19 jaar).

Verder gaf het merendeel van de deelnemers van de interventies aan dat het directe contact met de gemeente en de mogelijkheid om te kunnen participeren in besluitvorming en in de maatschappij heeft bijgedragen aan het vergroten van hun zelfvertrouwen en aan hun gevoel voor verantwoordelijkheid en zelfstandigheid: “Ik zag nu dat er echt wat mee werd gedaan. De beleidsmakers kwamen. Het is niet alleen voor jouw opdracht, maar ook voor mensen die jouw vertrouwen.” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar) en “Ik heb wel het idee dat ik de grootste bijdrage heb gedaan bij de gemeente. Daar ben ik ook wel trots op als ik het eerlijk mag zeggen” (Deelnemer *Generation Why*, 19 jaar). Jongeren van *Speaking Minds* gaven tevens aan dat het opdoen van kennis over het gemeentelijke beleidsproces heeft bijgedragen aan hun gevoel van verantwoordelijkheid tijdens de interventie: “Uiteindelijk besepte ik dat als je naar het moeilijke gaat, dat je tegen heel veel dingen aanstoot aan wat niet haalbaar is voor gemeenten. Je moet niet iets bedenken wat morgen weer weg is” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar).

De emotionele vaardigheden van het merendeel van de deelnemers van de interventies zijn eveneens gegroeid door hun vertrouwen in de projectuitvoerder. De hoofdreden die hiervoor werd gegeven was het inlevingsvermogen, de niet-veroordelende houding en de leeftijd van de projectuitvoerders: “Ze weten wat er in jouw hoofd speelt en daar passen ze zich heel erg op aan. Ze zijn ook nog relatief jong, dus zij begrijpen het wel” (Deelnemer *Generation Why*, 16 jaar). Ook werd het vertrouwen in elkaar als groep door deelnemers van *Young Leaders* als principe benadrukt dat heeft bijgedragen aan de versterking van hun emotionele vaardigheden. Het maken van duidelijke regels met elkaar hielp hen daarbij: “In het begin spreek je af: dit zijn de regels. Wat hier persoonlijk wordt verteld, blijft tussen deze vier muren. Dan zie je ook gewoon dat je meer vertrouwen krijgt en dat mensen gewoon meer hun verhaal kwijt kunnen” (Deelnemer *Young Leaders*, 20 jaar). Verder heeft het geven

van complimenten en het herkennen van persoonlijke kwaliteiten bij zichzelf en anderen volgens deelnemers van *Young Leaders* voor meer zelfinzicht en zelfvertrouwen gezorgd.

Tot slot gaven een aantal deelnemers van *Speaking Minds* en *Generation Why* aan dat hun emotionele vaardigheden niet zijn gegroeid door hun deelname aan de interventie. Sommigen gaven aan dat zij al zelfverzekerd waren. Anderen gaven als reden dat zij door hun levensfase of sociale opleiding sterker zijn geworden in hun emotionele vaardigheden en dat deze ontwikkeling moeilijk is toe te wijzen aan de interventie.

Sociale vaardigheden. Bij de drie interventies zijn ook de sociale vaardigheden van de helft van de deelnemers vergroot. Verschillende principes uit de interventies hebben hieraan bijgedragen. Bij *Young Leaders* en *Speaking Minds* kwam naar voren dat alle deelnemers zijn gegroeid in hun sociale vermogen, doordat de interventie in een groepsvorm plaatsvond: “Je zit in een groep met allemaal verschillende mensen met verschillende achtergronden. Ik heb geleerd dat je met respect met elkaar moet omgaan en elkaar gewoon moet accepteren” (Deelnemer *Young Leaders*, 14 jaar). Tevens kan het merendeel van de deelnemers van *Young Leaders* en *Speaking Minds* de werkzaamheden in hun eigen rol beter bepalen, doordat ze in gevarieerde groepjes moesten samenwerken. Verder benadrukten de deelnemers van *Speaking Minds* dat elke bijeenkomst een duidelijk doel en een afgebakende opdracht had die als groep afgemaakt moest worden. De deelnemers gaven aan dat zij hierdoor moesten nadenken over hun rol in de groep. Bij *Generation Why* werd volgens de deelnemers niet direct aandacht besteed aan het versterken van hun sociale vaardigheden: “Er wordt eigenlijk een beetje automatisch vanuit gegaan dat het je gaat lukken om samen te werken” (Deelnemer *Generation Why*, 31 jaar). Tenslotte gaf de helft van de deelnemers van de interventies aan dat zij een sociale opleiding volgen, dus dat het voor hen lastig was om hun ontwikkeling op sociaal gebied toe te schrijven aan principes uit de interventies.

Principes en Maatschappelijke en Politieke Interesse

Het bedenken en ondernemen van activiteiten in de maatschappij en in de politiek heeft voor tweederde van de deelnemers bijgedragen aan een grotere interesse in de maatschappij en in de politiek. Bij *Young Leaders* betrof dit bijvoorbeeld het bedenken van een buurtproject: “Je moest gewoon iets verzinnen. Toen dacht ik wel, het is heel leuk om zo andere mensen te helpen” (Deelnemer *Young Leaders*, 15 jaar). Alle deelnemers van *Speaking Minds* en één deelnemer van *Generation Why* benadrukten verder dat het directe contact met de beleidsmakers tijdens de interventie heeft bijgedragen aan hun gegroeide interesse in de politiek. Het bezoeken van een maatschappelijk debat werd ook vaak als voorbeeld gegeven waardoor de maatschappelijke en politieke interesse van de jongeren was

gegroeid.

Bij *Speaking Minds* gaf een meerderheid van de deelnemers aan dat het doen van onderzoek om een advies voor de gemeente te vormen hun interesse in de politiek heeft vergroot. De kennis die zij opdeden om tot dit advies te komen en de informatie die zij kregen aangedragen over beleidsprocessen was hierbij een essentieel onderdeel. “Ik dacht daar heel standaard over, dat beleidsmakers nooit iets van jou meenamen ofzo. Maar nu weet ik een beetje hoe dat werkt. Het is allemaal uitgelegd en als ik later bijvoorbeeld met iets zit, dan weet ik hoe ik daar misschien verandering in kan brengen” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar) en “Politiek was voor mij iets heel slechts. Ik kende de partijen wel, maar dat was het enige eigenlijk. Maar eigenlijk is het veel breder dan dat je denkt. Het gaat eigenlijk ook over je eigen toekomst. En dat besef je je eigenlijk niet. Totdat je je er meer in verdiept” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar).

Bij *Young Leaders* gaven deelnemers ook aan dat het opdoen van kennis over maatschappelijke thema's hun interesse in de maatschappij heeft vergroot. Een meerderheid van de deelnemers van deze interventie gaf aan dat zij hebben geleerd over manieren hoe zij zichzelf kunnen positioneren in de maatschappij. Praktische voorbeelden uit hun leefwereld hielpen om hun interesse te vergroten.

Tenslotte gaven bij alle drie de interventies enkele deelnemers aan dat hun interesse in de maatschappij en in de politiek niet was vergroot. Sommigen gaven aan dat zij al geïnteresseerd waren in de maatschappij en in politiek voordat zij deelnamen aan de interventie. De deelnemers van *Young Leaders* en twee deelnemers van *Generation Why* gaven daarnaast aan dat hun politieke interesse niet is gegroeid door de interventie, omdat zij tijdens de interventie niet direct met politiek en besluitvorming zijn bezig geweest.

Principes en Het Gevoel van Medezeggenschap

Er kwamen verschillende principes uit de interventies naar voren die volgens deelnemers hebben gezorgd voor een vergroot gevoel van medezeggenschap. Allereerst gaven deelnemers van *Young Leaders* en *Speaking Minds* aan dat er voldoende en duidelijke informatie beschikbaar was om deel te kunnen nemen aan de interventie. Ze waren steeds goed op de hoogte van wat er van hen werd verwacht. Voor alle deelnemers van deze twee interventies was het doel van hun deelname en eigen rol daarin duidelijk. Dit gaf de deelnemers een gevoel van betrokkenheid en een groter gevoel van medezeggenschap. De WhatsApp groep als communicatiemiddel tijdens de twee interventies droeg hier tevens aan bij. Deelnemers konden op deze manier makkelijk contact hebben met de projectuitvoerder en ze konden met mededeelnemers activiteiten voorbereiden en plannen. De meerderheid van

de deelnemers van *Generation Why* gaf daarentegen aan dat participeren niet het hoofddoel was van hun deelname aan de interventie, maar hun opleiding tot peercoach. Zij wisten dat zij gevraagd konden worden voor participatie activiteiten, maar het was voor de meeste deelnemers niet duidelijk welke participatiemogelijkheden er bij *Generation Why* waren. Het merendeel van de deelnemers van *Generation Why* had hierdoor niet het gevoel dat hun medezeggenschap was gegroeid. *Generation Why* heeft ook een WhatsApp groep als communicatiemiddel, maar deelnemers gaven hierbij niet aan dat deze groep bijdroeg aan hun gevoel van medezeggenschap. De groep werd meer gebruikt voor informatieve doeleinden.

Verder gaven de deelnemers van de drie interventies aan dat zij het gevoel hadden dat ze tijdens de interventies veel inspraak konden hebben. De open manier van werken tijdens de interventies en vooral de niet-veroordelende en ondersteunende houding van de projectuitvoerder droegen hieraan bij: “Je eigen mening, dat mag altijd. Dat is het beste hoe ik het kan omschrijven. Als jij iets te zeggen hebt, dan mag het gewoon. Dat respecteren ze” (Deelnemer *Generation Why*, 31 jaar). Deelnemers van *Speaking Minds* gaven daarnaast aan dat ze veel ruimte kregen om hun eigen activiteiten te bepalen: “Als we bijvoorbeeld gingen bespreken wat we hadden gedaan, konden we daarna gelijk aan de slag en dan kon je gewoon je eigen deel doen. En dan konden we dat daarna weer bespreken. Maar je kon altijd wel alles doen wat je wou” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar). Concluderend blijkt dat het gevoel van medezeggenschap is vergroot door de houding van de projectuitvoerders bij de deelnemers van de drie interventies. Voor deelnemers van *Speaking Minds* heeft daarnaast de voldoende ruimte die werd geboden om eigen activiteiten te bepalen bijgedragen aan een vergroot gevoel van medezeggenschap.

Tot slot verschilde het gevoel van medezeggenschap van deelnemers tussen de drie interventies als het gaat om de mate van verantwoordelijkheid die jongeren voelen om activiteiten te mogen uitvoeren en in hoeverre zij daarbij serieus worden genomen. Deelnemers van *Speaking Minds* gaven aan dat zij veel verantwoordelijkheid kregen om activiteiten voor te bereiden en uit te voeren: “We moesten alles zelf doen. [Naam projectleider] hielp ons als een ondersteun, maar we hebben alles zelf gedaan” (Deelnemer *Speaking Minds*, 18 jaar). Hieruit blijkt dat er voldoende ondersteuning was voor en tijdens de uitvoering van participatie activiteiten, maar dat de jongeren wel een gevoel van medezeggenschap en tevens eigenaarschap konden ontwikkelen tijdens de interventie. Bij *Young Leaders* lag de nadruk daarentegen op het bedenken van een eigen buurtproject en niet op de uitvoering. Het gevoel van medezeggenschap was bij deze jongeren daarom minder

aanwezig dan bij de jongeren van *Speaking Minds*. Wel gaven de deelnemers van de twee interventies aan dat hun eindpresentatie aan de wethouder hen het gevoel gaf dat zij serieus werden genomen en dat hun inbreng welkom was. Dit principe droeg bij aan hun gevoel van medezeggenschap. *Generation Why* verschilde daarin erg van *Young Leaders* en *Speaking Minds*. Deelnemers van *Generation Why* gaven aan dat het aan henzelf ligt hoeveel gebruik zij maken van de participatiemogelijkheden bij *Generation Why*, omdat dit geen vast onderdeel van de interventie is. Bij *Generation Why* is veel mogelijk, maar de jongeren geven aan dat het initiatief vooral uit henzelf moet komen. Hun gevoel voor verantwoordelijkheid om activiteiten uit te mogen voeren was dan ook niet zo sterk aanwezig als in de andere twee interventies.

Naast de resultaten van dit onderzoek is het opvallend dat veel jongeren aangeven dat hun deelname aan de interventie hen meer heeft gebracht dan zij alvorens hadden verwacht. Zij spreken onder andere geënthousiasmeerd over de vrienden die zij door de interventie hebben gemaakt, over versterkte vaardigheden door de interventie die zij in hun dagelijkse leven toepassen en over kennis uit de interventies die zij met leeftijdsgenoten delen.

Discussie

Dit onderzoek geeft inzicht in manieren waarop beleidsmakers, professionals en andere geïnteresseerden laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties actief kunnen betrekken in de maatschappij en in lokale besluitvorming. Dit is van belang, omdat deze doelgroep nog te weinig actief wordt betrokken. Beleidsmakers geven aan dat zij deze jongeren actief willen laten participeren, maar dat zij opzoek zijn naar de juiste inhoudelijke handvatten hiervoor (Mak et al., 2016; Mak et al., 2010). De centrale principes van de jongerenparticipatie interventies *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why* zijn daarom onderzocht. Deze interventies ondersteunen laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties en stellen hen in staat om actief te participeren. Verder is onderzocht welke principes uit deze interventies volgens jongeren zelf bijdragen aan de ontwikkeling van hun persoonlijke capaciteiten. Op deze manier wordt inzichtelijk gemaakt welke principes bijdragen aan waardevolle participatie voor laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties.

Resultaten tonen aan dat verschillende toonaangevende principes centraal staan in de interventies *Young Leaders*, *Speaking Minds* en *Generation Why*: (1) een persoonlijke benadering omtrent werving, (2) gestructureerde groepsbijeenkomsten in een afgebakend tijdsbestek, (3) directe actieve maatschappelijke en politieke betrokkenheid van deelnemende

jongeren en (4) een voorbeeldfunctie van de projectuitvoerder en van de jongeren. De participatieve leiderschapsmethode en participatief jongerenonderzoek komen naar voren als centrale methoden die worden ingezet om de doelgroep actief te laten participeren tijdens de interventies. Voldoende uitleg, praktische voorbeelden en oefeningen rondom deze werkmethode ondersteunen jongeren hierbij om op een succesvolle wijze actief te kunnen participeren. Tenslotte zijn de sterke kanten benadering, de WE methode en de vier dimensie methode specifieke werkwijzen om actieve participatie bij de doelgroep te realiseren.

Gebleken is dat er twee verschillende soorten principes centraal staan in de interventies. Sommige principes stellen laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties louter in staat om actief te participeren. Andere principes zijn daarentegen ondersteunend van aard. Overeenkomstig met de literatuur sluiten de interventies aan bij het gedachtegoed dat laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties actief kunnen participeren, mits zij een planmatig en goed begeleid proces doorlopen (De Winter, 2007). Alles afwegend blijkt de interventie *Speaking Minds* in vergelijking met *Young Leaders* en *Generation Why* een goede balans te vinden in het gebruik van de twee verschillende soorten principes, passend bij de doelgroep. In tegenstelling tot de andere twee interventies realiseert deze interventie zowel een gestructureerd en goed begeleid proces, met daarin faciliterende principes ter voorbereiding van participatie activiteiten en tevens voldoende mogelijkheden om daadwerkelijk te participeren als onderdeel van de interventie.

Verder is onderzocht welke principes uit de drie interventies volgens laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties bijdragen aan de ontwikkeling van hun persoonlijke capaciteiten. Uit de resultaten komt naar voren dat, net als bij de centrale principes, zowel ondersteunende principes als principes die deelnemers in staat stellen om louter deel te nemen aan participatie activiteiten bijdragen aan het vergroten van de persoonlijke capaciteiten van deelnemende jongeren. Deze bevinding lijkt verwarrend, maar is te verklaren vanuit het concept van wederkerige beïnvloeding (Vandenbroucke et al., 2005). Voor sommige jongeren geldt dat louter participeren ervoor zorgt dat zij meer zelfvertrouwen krijgen. Voorbeelden hiervan zijn het geven van een presentatie aan de wethouder, actief onderzoek doen naar een beleidsvraagstuk van de gemeente en deelnemen aan buitenschoolse participatie activiteiten. Voor andere jongeren zorgen ondersteunende principes juist voor het vergroten van hun zelfvertrouwen, wat hen in staat stelt om diezelfde presentatie aan de wethouder te kunnen geven. Opvallend is dat alle deelnemers een aantal ondersteunende principes noemen, waardoor hun persoonlijke capaciteiten tijdens de interventie zijn versterkt en waardoor zij beter in staat zijn om actief te kunnen participeren.

Een aantal ondersteunende principes blijken daarbij toonaangevend, zoals een gestructureerde interventie die is uitgevoerd in groepsverband en een jonge projectuitvoerder met een groot inlevingsvermogen en een niet-veroordelende houding. Een ander ondersteunend principe is de aanwezigheid van voldoende en duidelijke informatie, waaronder informatie over het doel van de interventie, over de reden van deelname van jongeren en over de thematiek van de interventie. Deelnemers geven aan dat praktische voorbeelden en oefeningen nodig zijn om deze informatie eigen te maken. Veel laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties geven tevens aan dat zij eerder in staat zijn om opnieuw actief te gaan participeren na hun deelname aan de interventie, doordat hun persoonlijke capaciteiten omtrent participeren zijn versterkt. Communicatieve vaardigheden, emotionele vaardigheden, politieke interesse en het gevoel van medezeggenschap zijn de persoonlijke capaciteiten die het meest zijn gegroeid in de interventies.

Met dit inzicht toont het huidige onderzoek aan dat laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties actiever gaan participeren als er aandacht wordt besteed aan de ondersteuning van hun persoonlijke capaciteiten, dan wanneer slechts participatie activiteiten worden aangeboden aan de doelgroep. Om actieve participatie te realiseren bij deze doelgroep, is het daarom van belang om voldoende rekening te houden met de toegevoegde waarde van jongerenparticipatie op het individuele niveau van de jongeren. Overeenkomstig met eerder onderzoek van De Winter (2007), toont dit onderzoek de noodzaak om voldoende mogelijkheden te creëren voor deze jongeren om benodigde persoonlijke capaciteiten eigen te maken om actief te kunnen participeren. Daarnaast blijkt uit huidig onderzoek dat jongerenparticipatie interventies niet alleen ingezet hoeven te worden voor beleidsverandering en activering in de buurt, maar dat interventies op persoonlijk gebied voor deelnemers eveneens een grote meerwaarde kunnen hebben.

Beperkingen en Vervolgonderzoek

Bij het interpreteren van de resultaten is het van belang om rekening te houden met de beperkingen van dit onderzoek. Een eerste beperking is dat enkel de ervaringen van jongeren zijn onderzocht die de interventie hebben afgerond. Uit de resultaten blijkt dat deelnemers de versterking van persoonlijke capaciteiten in sommige gevallen lastig konden toeschrijven aan principes uit de interventies. Vervolgonderzoek zou met behulp van een voor- en nameting mogelijk een sterker effect kunnen vinden, waaruit blijkt dat de principes uit de interventies ook daadwerkelijk leiden tot het vergroten van persoonlijke capaciteiten.

Een andere punt van aandacht is de praktische uitvoerbaarheid van de steekproef. Een inclusiecriteria voor deelname aan huidig onderzoek was dat de interventie in het afgelopen

jaar afgerond moest zijn. In de praktijk bleek dit slechts een kleine groep jongeren te zijn, waardoor de onderzoeker genoodzaakt was alle beschikbare deelnemers in dit onderzoek mee te nemen. Dit heeft invloed op de kwalitatieve representativiteit van de onderzoeksresultaten, omdat de deelnemers per interventie op sommige variabelen weinig van elkaar verschilden (Groenland, 2001). Bij de interventie *Young Leaders* hebben bijvoorbeeld geen meisjes deelgenomen aan het onderzoek. Ter bevordering van een grotere heterogene groep, kan er in vervolgonderzoek meer tijd worden gestoken in het selecteren van interventies waar een grotere deelname van jongeren is.

Een laatste beperking heeft te maken met de constructvaliditeit van de resultaten. Tijdens interviews is het taalgebruik van de onderzoeker aangepast om op een gelijk niveau met de jongeren te communiceren. Dit heeft als gevolg gehad dat constructen met behulp van verschillende voorbeelden aansluitend bij de levenswereld van deelnemende jongeren zijn toegelicht. Hierdoor kunnen constructen op verschillende manieren zijn geïnterpreteerd, wat invloed kan hebben op de onderzoeksresultaten. Deze manier van interviewen heeft er echter wel aan bijgedragen dat de deelnemende jongeren een open houding aannamen en veel uit zichzelf vertelden.

Aanbevelingen

Uit de resultaten van dit onderzoek volgen een aantal aanbevelingen over manieren waarop actieve participatie voor laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties gerealiseerd kan worden. Ten eerste wordt aangeraden om voor deze doelgroep een balans te vinden tussen voldoende participatie activiteiten in combinatie met voorbereidende activiteiten hiervoor. Een tweede aanbeveling is dat er voldoende uitleg dient te worden gegeven tijdens de ondersteunende activiteiten, inclusief voorbeelden, oefeningen en duidelijke regels. Laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties geven aan dat dit een positief effect heeft op hun uiteindelijke deelname aan participatie activiteiten. Verder kan worden aanbevolen dat de uitvoerder van de activiteiten capabel dient te zijn in het aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren en een open en niet-veroordelende houding weet aan te nemen. Laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties geven aan dat zij zich hierdoor serieus voelen genomen en dat zij zelf ook een open houding durven aan te nemen. Ook wordt aangeraden om het doel van de deelname van laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties helder te communiceren. Dit kan bijvoorbeeld door het doel van hun deelname aan activiteiten bij elke ontmoeting te herhalen. Laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties geven aan dat dit bijdraagt aan hun gevoel van medezeggenschap.

Het is tenslotte belangrijk dat er naar aanleiding van dit onderzoek verder wordt gekeken naar manieren om deze aanbevelingen in de praktijk te realiseren. Hoewel uit de literatuur naar voren komt dat beleidsmakers het nut van actieve participatie van de doelgroep inzien (Mak et al., 2010; Mak et al., 2016), is er voor de uitvoering van deze aanbevelingen tevens bekrachtiging nodig vanuit de gemeenteraad. Om in te kunnen spelen op de aanbevelingen dient voldoende tijd en budget vrij gemaakt te worden, en ook vervolgonderzoek gedaan te worden, naar manieren waarop de aanbevelingen geïmplementeerd kunnen worden. Het is van belang dat gemeenteraden zich bewust worden van de extra aandacht die laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties nodig hebben om actief te *leren* participeren, waardoor zij in de toekomst meer invloed kunnen hebben op hun leefomgeving.

Concluderend kan men stellen dat er voldoende mogelijkheden bestaan om laagopgeleide jongeren en jongeren uit achterstandssituaties actief te laten participeren, maar dat hiervoor voldoende tijd, budget, draagvlak en verder onderzoek voor nodig is. De faciliterende taak vanuit de gemeente om participatie bij deze doelgroep succesvol te laten verlopen dient daarbij serieus genomen te worden. In de toekomst zijn meer interventies nodig om deze jongeren invloed uit te kunnen laten oefenen in hun leefomgeving, want zij hebben hier allen recht op.

Referenties

- Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Bazeley, P. (2013). *Qualitative data analysis: Practical strategies*. Londen, Engeland: Sage Publications Ltd.
- Bol, M. (2015). *Samen sterk in het Westland: Meningen en ervaringen van Westlandse jongeren met betrekking tot jeugdparticipatie* [Masterthesis]. Verkregen van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/311873>
- Bouwsma, S., & Schrijver, N. (2014). *Meedenken met jongeren. Vormen van cliëntparticipatie, ouderparticipatie en jeugdparticipatie*. Borne, Nederland: Arcon.
- Bosma, W. (2012). *Jongeren over de mogelijkheden van sociale media voor de werving en binding van jongeren aan groepsparticipatieprojecten* [Masterthesis]. Verkregen van <file:///C:/Users/10018301/Downloads/Masterthesis%20Bosma,%20W-3370011.pdf>
- CBO. (2004). *Handleiding focusgroepen*. Verkregen van <http://www.communicerenmetarmen.be/sites/default/files/HandleidingFocusgroepenCBO200409.pdf>
- Checkoway, B. N. (2011). What is youth participation?. *Children and Youth Review*, 33, 340-345. doi:10.1016/j.childyouth.2010.09.017
- Cornelissen, M. (2000). *'De' jongere bestaat niet: Negatieve gevolgen van beeldvorming onder jongeren*. Den Haag, Nederland: Hega Offset.
- Dam, G. ten, & Volman, M. (1999). *Scholen voor sociale competentie: Een pedagogisch didactische benadering*. Lisse, Nederland: Swets & Zeitlinger.
- Engbersen, R. & Rensen, P. (2014). *Help mij het zelf te doen*. Verkregen 6 april, 2017 van <http://www.socialevraagstukken.nl/wp-content/uploads/2015/01/Essay-Help-mij-het-zelf-te-doen.pdf>

- Engelen, J. van. (2016). *Politieke participatie van lager opgeleide en kwetsbare jongeren* [Masterthesis]. Verkregen van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/337215>
- Gaag, R. van der, Gilsing, R. & Mak, J. (2013). Participatie in zicht. Gemeenten, jeugdigen, ouders en jeugdzorgcliënten in transitie jeugdzorg. Verkregen 20 maart, 2017 van https://vng.nl/files/vng/2013_rapport_participatie_in_zicht_verweyjonker_0.pdf
- Gier, H. G. de. (2007). *Overpeinzingen bij een activerende participatiemaatschappij* [inaugurale rede]. Verkregen van <http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/46310/46310.pdf?sequence=1>
- Gilsing, R. (2005). *Bestuur aan banden: lokaal jeugdbeleid in de greep van nationaal beleid*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Groenland, E. A. G. (2001). *Online kwalitatief marktonderzoek: Een deerne van vele zinnen* [Oratie]. Breukelen, Nederland: Universiteit Neyenrode.
- Groves, R. M. & Couper, M. P. (1998). *Nonresponse in household interview surveys*. New York, Verenigde Staten: Wiley.
- Herbots, S. & Elchardus, M. (2010). De groei van jongeren naar democratisch burgerschap en de verschillen naar onderwijstype. *Pedagogiek*, 30(1), 75-93.
- Kâhya, U. & Sheikhi, S. (2009). *Politiek participeren!?! Een verkennend onderzoek naar de politieke participatie van jongvolwassene MBO studenten* [Masterthesis]. Verkregen van <http://docplayer.nl/15730051-Politiek-participeren-een-verkennend-onderzoek-naar-de-politieke-participatie-van-jongvolwassene-mbo-studenten.html>
- Kinderombudsman. (2015). Nederlandse rapportage van de Kinderombudsman aan het VN Kinderrechtencomité. Belangrijkste zorgpunten en aanbevelingen. Den Haag, Nederland: De Kinderombudsman. Verkregen van <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-ploaded/2014KOM008nederlandserapportagevandeKinderombudsmanaanhetVNkinderrechtencomite.pdf>

Kramer, A. (2016). *Skillz: Vaardigheden en Verhalen voor Jongeren*. Hillegom, Nederland: Saam Uitgeverij.

Mak, J., Gilsing, R. & Wróblewska, A. (2016). *De staat van jeugdparticipatie in 2016*. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut. Verkregen van <http://www.verwey-jonker.nl/doc/2016/staat-jeugdparticipatie-nederland-2016.pdf>

Mak, J., Steketee, M., Rutjes, L. & J. Bauer. (2010). *Als u het écht wilt weten! Kwaliteitsmeter Jeugdparticipatie Gemeenten*. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut, Amsterdam, Nederland: Stichting Alexander.

McKnight, J. L. & Kretzmann, J. P. (2008). *Wijkontwikkeling op eigen kracht*. Bewerkte vertaling van: 'Building communities from the inside out, a path toward finding and mobilizing a community's assets'. Utrecht, Nederland: LSA.

Noorda, J., & Dijk, A. van. (2015). *Young Leaders. Positieve rolmodellen in kwetsbare wijken*. Amsterdam, Nederland: VU University Press.

Oenen, S. van. (2001). *Sociale competentie en de brede school*. Utrecht, Nederland: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.

Steketee, M., Mak, J., Graaf, P. van der & Huygen, A. (2005). *Jeugdparticipatiebeleid: wat levert het op? Onderzoek naar het ontwikkelen van indicatoren voor effectmeting van jeugdparticipatiebeleid*. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut. Verkregen van http://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/D7152370_publ_def.pdf

UNICEF. (2009). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*. Voorburg, Nederland: UNICEF Nederland. Verkregen op 24 februari 2017 van: https://www.unicef.nl/files/20091116_kinderrechtenverdrag.pdf

Vandenbroucke, M., Braam, H., Gilsing, R., Steketee, M., Rutjes, L. & Strating, G. (2010). *De staat van jeugdparticipatie in Nederland vanuit het perspectief van gemeenten. Quickscan onder 175 gemeenten*. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut,

- Amsterdam, Nederland: Stichting Alexander. Verkregen van http://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/De-staat-van-jeugdparticipatie-in-Nederland_2750.pdf
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2012). *Bouwen op de kracht van burgers: VNG-visie op het sociaal domein*. Den Haag, Nederland: VNG 2016. Verkregen van <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/decentralisaties-sociaal-domein/publicaties/bouwen-op-de-kracht-van-burgers-vng-visie-op-hetsociaal-domein>
- Vermeulen, S. & Teller, M. (2010). *Participatie van kinderen en jongeren in armoede*. Brussel, België: Unicef.
- Walker, T. (2002). Service as a pathway to political participation: What research tells us. *Applied Developmental Science*, 6, 183–188. doi:0.1207/S1532480XADS0604_4
- Wartna, J., Vaandrager, L., Wagemakers, A. & Koelen, M. (2012). *Er is geen enkel werkzaam principe dat altijd werkt. Een eerste verkenning van het begrip werkzame principes*. Wageningen, Nederland: Wageningen University.
- Wijdeven, T. M. F. van de, Graaf, L. J. de & Hendriks, F. (2013). Actief burgerschap. *Lijnen in de literatuur*. Tilburgse School voor Politiek en Bestuur.
- Winter, M. de. (2007). Opvoeding, onderwijs en jeugdzorg in het algemeen belang: De noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief. In: P. A. H. van Lieshout, M. S. S. van der Meij, J. C. I. de Pree (Red.), *Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid* (pp. 225-270). Amsterdam, Nederland: University Press.
- Winter, M. de, Kuppens, P. & Baltum, H. (2003). *Eindrapportage Internetpanels Jeugdparticipatie*. Utrecht, Nederland: Universiteit Utrecht.

Bijlage 1: Topiclijst Jongerenmedewerker

Kennismaken

- Rol jongerenmedewerker bij interventie

Korte uitleg onderzoek

- Anonimiteit
- Het gesprek wordt opgenomen

Vragen over:

- Opbouw trainingsprogramma van de interventie
- Rol van participatie in het programma
 - Hoe wordt participatie vormgegeven in de interventie?
 - Hoe ziet u uw eigen rol in het programma m.b.t. participatie?
- **Jongerenparticipatie**
Belangrijke principes van de interventie m.b.t. bevordering van jongerenparticipatie (volgens jongerenmedewerker)
 - Welke principes in het programma bevorderen participatie (volgens jongerenmedewerker)?
 - Hoe ziet u uw eigen rol in het programma m.b.t. het in de praktijk brengen van de principes die participatie bevorderen?
- **Persoonlijke ontwikkeling jongeren**
Belangrijke principes van de interventie m.b.t. bevordering van persoonlijke ontwikkeling van jongeren (volgens jongerenmedewerker)
 - Welke principes van de interventie dragen bij aan de bevordering van persoonlijke capaciteiten van de jongeren?
 - Hoe ziet u uw eigen rol in het programma m.b.t. deze principes?
 - *Communicatieve, sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden*
 - *Politieke en maatschappelijke interesses*
 - *Mate van medezeggenschap tijdens het project en hun gevoel daarover*
- **Onderliggende theorieën van de principes**
 - Vanuit welke theorieën is methode van de interventie opgezet?
 - Hoe brengt u deze theorieën tot uiting in de praktijk?

Afronden interview

- Bij interesse van jongerenmedewerker contactgegevens uitwisselen voor terugkoppeling resultaten onderzoek
- Bedanken

Bijlage 2: Topiclijst Semigestructureerd Interview Deelnemende Jongeren

Introductie

- Voorstellen
 - Naam, leeftijd, opleidingsniveau, opleidingsjaar, etniciteit, woonplaats
- Waarom dit onderzoek?
- Wat te verwachten van dit gesprek
- Het gesprek wordt opgenomen

Vragen m.b.t. interventie

- Kan je mij in het kort vertellen wat je allemaal hebt gedaan bij [naam interventie], helemaal vanaf het begin tot het einde?
 - Deze vraag geeft inzicht in het traject dat de jongeren hebben gevolgd.
 - Deze vraag geeft ook inzicht in welke elementen ze wel en niet benoemen van de interventie.
- Persoonlijke ervaring met [naam interventie]
 - Wat was leuk/minder leuk? Kun je dit toelichten?
- Wat heb je geleerd?
- Wat is je het meeste bijgebleven?
- Wat zou je het liefste vergeten?

Vragen m.b.t. persoonlijke capaciteiten

(1) **Persoonlijke competenties**

- Welke (*communicatieve, emotionele, sociale, cognitieve*) vaardigheden zijn versterkt door je deelname aan [naam interventie]?
- Welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- Hoe komt het dat deze onderdelen hieraan hebben bijgedragen? Doorvragen naar voorbeelden.
- *Deze drie vragen drie keer stellen, waarbij er per vragen set uitleg wordt gegeven over wat er met een bepaalde vaardigheid wordt bedoeld (communicatief, emotioneel en sociaal).*
 - **Communicatieve vaardigheden**
 - Dialoog aangaan
 - Luisteren
 - Overbrengen van je mening/ervaringen/kennis
 - **Emotionele vaardigheden**
 - Zelfvertrouwen
 - Zelfrespect
 - Zelfweerbaarheid
 - Keuzes leren maken
 - Verantwoordelijkheid
 - Zelfstandigheid

- Reflectie/inzicht
- **Sociale vaardigheden**
 - Plannen en organiseren
 - In werkzaamheden je eigen rol bepalen
 - Hulp vragen aan anderen
 - Culturele verschillen en met verschillen in de maatschappelijke positie om kunnen gaan
 - Met sociale spanningen om kunnen gaan

(2) Politieke en maatschappelijke interesse

- Welke (politieke en maatschappelijke) interesses zijn vergroot door je deelname aan [naam interventie]?
- Welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- Hoe komt het dat deze onderdelen hieraan hebben bijgedragen? Doorvragen naar voorbeelden.
- *Deze drie vragen twee keer stellen, waarbij er per vragen set wordt uitleg gegeven over wat er met een bepaalde interesse wordt bedoeld (politieke en beleid gerichte interesse & maatschappelijke interesse).*
 - **De mate van politieke en beleid gerichte interesse**
 - Interesse in besluitvorming over maatschappelijke kwesties
 - Op de hoogte zijn van politieke standpunten
 - **Mate van maatschappelijke interesse**
 - Interesse in maatschappelijke kwesties (veiligheid, milieu, criminaliteit, terrorisme, discriminatie, werkloosheid, oorlog, racisme, armoede)

(3) Gevoel van medezeggenschap

- **Informatie**
 - Wist je voldoende over [naam interventie] voordat je eraan begon? Zo ja/nee, leg uit.
 - Wist je waar je aan toe was tijdens het project? Zo ja/nee, leg uit.
 - Was het duidelijk met welk doel je meedeed? Zo ja/nee, leg uit.
- **Communicatie**
 - Op welke manier werd er met jou gecommuniceerd tijdens het project? En hoe was de communicatie onderling tussen de jongeren tijdens het project?
 - Hoe werd informatie gedeeld tijdens het project?
 - Was dat voldoende? Zo ja/nee, leg uit.
- **Meebeslissen en inspraak**
 - Hoe werd er naar jullie mening geluisterd tijdens het project?
 - In hoeverre was er ruimte om mee te praten over bepaalde onderwerpen?
- **Verantwoordelijkheid en betrokkenheid**
 - In hoeverre was er ruimte voor eigen inbreng tijdens het project?

- Op welke momenten was er meer/minder ruimte voor eigen inbreng tijdens [naam interventie]?
 - Doorvragen naar voorbeelden om inzicht te krijgen in onderdelen/onderwerpen waarbij meer/minder ruimte was voor eigen inbreng.
- In hoeverre kregen jij en de anderen verantwoordelijkheden tijdens het project?
- Wat moesten jullie écht zelf doen?

Afsluiting

- Zou je een leeftijdsgenoot aanraden om deel te nemen aan [naam interventie]? Waarom wel/niet?
- Voor wie is [naam interventie] bedoeld? Voor alle leeftijdsgenoten of voor een specifieke groep?
- Nu is de [naam interventie] de brug tussen jongeren en de gemeente. Hoe zou volgens jou de gemeente zelf jongeren beter kunnen betrekken om mee te laten denken/beslissen bij vraagstukken die over hun gaan?
- Optie geven tot toesturen van onderzoek kan naderhand
- Bedanken

Bijlage 3: Topiclijst Focusgroep

De kerndoelen voor deze focusgroep zijn:

- De jongeren hebben nagedacht over- en gereflecteerd op de interventie en op hun deelname aan de interventie.
- De jongeren hebben gepraat over hun persoonlijke groei die is voortgekomen uit hun deelname aan de interventie.
- De jongeren hebben teruggeblikt op welke onderdelen hebben bijgedragen aan hun persoonlijke ontwikkeling. Aan bod zijn gekomen:
 - Communicatieve, emotionele en sociale vaardigheden
 - Politieke en maatschappelijke interesses
 - Mate van medezeggenschap tijdens het project en hun gevoel hierover
- De jongeren hebben een beter beeld van zichzelf en van hun leeftijdsgenoten van voor, tijdens en na hun deelname aan de interventie.

Introductie (5 minuten)

- Welkom
- Voorstellen van de gespreksleider
 - Naam, leeftijd, opleidingsniveau, opleidingsjaar, etniciteit, woonplaats, woonwijk.
- Waarom dit onderzoek?
 - *Samen met jullie wil ik terugblikken op jullie deelname aan [naam interventie]. Het gaat daarbij om jouw eigen ervaring. We gaan kijken wat jullie allemaal hebben gedaan en geleerd bij [naam interventie] en wat je hiervan vond. Je mening kan verschillen van degene naast je. Dit is niet erg. Door verschillende meningen kan juist een gesprek op gang komen. Ook gaan we kijken naar welke onderdelen van [naam interventie] jou als persoon hebben geholpen tijdens het project. Ditzelfde ga ik doen bij twee andere projecten die op [naam interventie] lijken. Ik ga de meningen en ervaringen van de deelnemers van de drie projecten naast elkaar leggen. Ik hoop dan te kunnen zien welke onderdelen van de projecten jullie hebben geholpen te groeien en welke misschien wat minder.*
- Uitnodigen om alle ideeën, meningen en persoonlijke ervaringen met elkaar te delen. Wat vind je belangrijk? Wat zijn jouw ideeën? Wat vind je stom?
- Hoe ziet de bijeenkomst eruit? Wat kunnen jullie verwachten?
- Rol van de gespreksleider. Het is goed als jullie zoveel mogelijk onderling met elkaar praten of discussiëren. Ik ben er alleen om het tempo erin te houden en om het gesprek af en toe te sturen. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat erom wat je vindt en waarom je dat vindt.
- Het gesprek wordt opgenomen.
- Als jullie mijn onderzoek later willen lezen, kan dat. Dan schrijf ik je naam na afloop even op.

- Hebben jullie tot nu toe vragen?

Openingsronde (10 minuten)

- Voorstelronde jongeren.
 - Naam, leeftijd, opleidingsniveau, opleidingsjaar, etniciteit, woonplaats, woonwijk.
 - Beste en slechtse ervaring die je hebt meegemaakt bij [naam interventie].

Stellingen Persoonlijke Capaciteiten (30 minuten)

We gaan een aantal stellingen bespreken. Ik lees een stelling voor en het is aan jullie om te bedenken of de stelling bij jezelf aansluit of niet. Ik heb hier de nummers één tot en met tien neergelegd. Eén is het laagste nummer en tien is het hoogste nummer. Ga bij het nummer staan dat het beste bij jou past met betrekking tot de stelling. Daarna gaan we bespreken wat maakt dat je bij een bepaald nummer bent gaan staan. Ik hoor dan graag je mening en probeer zoveel mogelijk voorbeelden uit de praktijk te geven. Reageer vooral ook op elkaar.

** Bij elke stelling kijken we ook naar welke onderdelen van de interventie de jongere hierin hebben ondersteund. Voorbeelden zijn: bepaalde activiteiten, steun van andere jongeren, enthousiaste coach, persoonlijke uitdaging, positieve benadering etc.*

- ***Door mee te doen aan [naam interventie] ben ik beter geworden communiceren.***
 - Gespreksleider geeft voorbeelden: een gesprek starten met iemand (dialoog), luisteren (naar anderen), het overbrengen van je mening/ervaringen/kennis.
 - Zo ja, welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- ***Door mee te doen aan [naam interventie] word je een sterker en zelfverzekerder persoon.***
 - Gespreksleider geeft voorbeelden: meer zelfvertrouwen, zelfrespect, zelfstandiger, inzichtvol, betere keuzes maken.
 - Zo ja, welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- ***Door mee te doen aan [naam interventie] word je goed in samenwerken met anderen.***
 - Gespreksleider geeft voorbeelden: hulp vragen aan anderen, anderen begeleiden, in werkzaamheden je eigen rol bepalen, met sociale spanningen kunnen omgaan.
 - Zo ja, welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- ***Door mee te doen aan [naam interventie] ontwikkel je een interesse voor de maatschappij en politiek.***
 - Gespreksleider geeft voorbeelden: interesse in maatschappelijke kwesties (vb. veiligheid, milieu, criminaliteit, terrorisme, discriminatie, werkloosheid, oorlog, racisme, armoede), interesse in besluitvorming over deze maatschappelijke kwesties, je bent op de hoogte van politieke standpunten.
 - Zo ja, welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- ***Door mee te doen aan [naam interventie] kunnen jongeren meer invloed uitoefenen op zaken die zij belangrijk vinden.***

- Gespreksleider geeft voorbeelden: je was voldoende geïnformeerd over het project, je kreeg voldoende informatie om je kennis mee uit te breiden, je kon je mening geven tijdens het project, je kreeg eigen verantwoordelijkheden tijdens het project, je mocht zelf initiatief tonen.
- Zo ja, welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- **Door mee te doen aan [naam interventie] willen jongeren meer invloed uitoefenen op zaken die zij belangrijk vinden.**
 - *Motivatie door ondersteunende principes
 - Gespreksleider geeft voorbeelden: je was voldoende geïnformeerd, je kon je mening geven tijdens het project, je kreeg eigen verantwoordelijkheden tijdens het project, je mocht zelf initiatief tonen.
 - Zo ja, welke onderdelen van [naam interventie] hebben hieraan bijgedragen?
- **Door [naam interventie] is er niks veranderd/heb ik niks geleerd.**
 - Zo ja, wat mistte je voor uitdaging/activiteiten tijdens [naam interventie]?

Terugblik (10 minuten)

- Stel je bent oud, grijs en bejaard. Op een avond kijkt je terug op de periode van toen je meedeed aan [naam interventie].
 - Wat is je dan het sterkst bijgebleven?
 - Waar heb je wel/niet wat aan gehad?
 - Wat zou je je coach van die tijd nog in het oor willen fluisteren?
 - Wat zou je een leeftijdgenoot adviseren? Wel of niet deelnemen en waarom?
 - Voor welke leeftijdsgenoten is volgens jullie [naam interventie] bedoeld? Voor iedereen? Of meer voor een specifieke groep? Leg uit.
 - *One-size-fits-all of specifieke doelgroep.*

Afsluiting (5 minuten)

- Wat vonden jullie van dit groepsgesprek?
- Namen doorgeven van wie de resultaten wil ontvangen.
- Bedankt!

Bijlage 4: Codeerschema Interviews met Jongeren

Stap 1: Welke persoonlijke capaciteiten zijn vergroot bij jongeren die deelnamen aan de interventies?

* *Globaal coderen met ja/nee per participant*

Code 1	Code 2	Code 3
Persoonlijke competenties	Communicatieve vaardigheden	Dialogoog aangaan
		Luisteren
		Overbrengen van je mening-ervaringen- kennis
	Emotionele vaardigheden	Zelfvertrouwen
		Zelfrespect
		Weerbaarheid
		Keuzes leren maken
		Verantwoordelijkheid
		Zelfstandigheid
		Reflectie/inzicht
	Sociale vaardigheden	Plannen en organiseren
		In werkzaamheden je eigen rol bepalen
		Andere begeleiden
		Hulp vragen aan anderen
		Bestuurlijke verantwoordelijkheid
		Culturele verschillen en met verschillen in maatschappelijke positie om kunnen gaan
		Met sociale spanningen om kunnen aan

Interesses	Maatschappelijke interesse	Interesse in maatschappelijke kwesties gerelateerd aan interventie
	Politieke interesse	Interesse in besluitvorming
		Interesse in politieke standpunten
Gevoel van medezeggenschap	Genoeg informatie	
	Genoeg communicatie	
	Genoeg ruimte voor eigen inbreng	
	Genoeg mogelijkheden om participatie activiteiten te ondernemen	

Zo ja bij Stap 1:

Stap 2: Welke werkende principes hebben bijgedragen aan sterkere persoonlijke capaciteiten volgens de deelnemende jongeren?

**WP = werkende principes die jongeren hebben aangegeven tijdens interview/focusgroep*

Code 1	Code 2	Code 3
WP - Persoonlijke competenties	WP - Communicatieve vaardigheden	WP - Dialoog aangaan
		WP - Luisteren
		WP - Overbrengen van je mening- ervaringen- kennis
	WP - Emotionele vaardigheden	WP - Zelfvertrouwen
		WP - Zelfrespect
		WP - Weerbaarheid
		WP - Keuzes leren maken
		WP - Verantwoordelijkheid
		WP - Zelfstandigheid
		WP - Reflectie/inzicht

	WP - Sociale vaardigheden	WP - Plannen en organiseren
		WP - In werkzaamheden je eigen rol bepalen
		WP - Andere begeleiden
		WP - Hulp vragen aan anderen
		WP - Bestuurlijke verantwoordelijkheid
		WP - Culturele verschillen en met verschillen in maatschappelijke positie om kunnen gaan
		WP - Met sociale spanningen om kunnen aan
WP - Interesses	WP - Maatschappelijke interesse	WP - Interesse in maatschappelijke kwesties gerelateerd aan interventie
	WP - Politieke interesse	WP - Interesse in besluitvorming
		WP - Interesse in politieke standpunten
WP - Gevoel van medezeggenschap	WP - Genoeg informatie	
	WP - Genoeg communicatie	
	WP - Genoeg ruimte voor eigen inbreng	
	WP - Genoeg mogelijkheden om participatie activiteiten te ondernemen	